

Universal Declaration of Human Rights - Adyghe

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the UDHR in Unicode project, <http://www.unicode.org/udhr>.

Цыху Хуэфацэхэм Теухуа Дунейпсо Джэпсалъ

1948

Federation of Caucasian Associations

Kaffed

Дунэепстэу кърал зэгохъэныгъэм и зэфэсэу 1948 гъэм тыгъэгъазэм и 10-м цылагъэм кыщаштагъ 217 А (III) зиномер унашъомкІэ.

Цыф Фэшъуашэхэм Афэгъэхьыгъэ Дунэепстэу Джэпсалъ

Дунэепстэу Кърал Зэгохъэныгъэм (ДКЪЗ) и Зэфэсым егъэІу;

Дунэепстэу цыфыгъэм кыхиубытэрэ хэтрэ зы цыфы зэгохъэныгъэ;

мы джэпсалъэр сыдигъуи янэгъу кІагъэтыз, мыщ кыщыхъыцырэ цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ янэІэ зэрэтырагъэтырэм, фашІырэ лъытэныгъэм егъэджэныгъэ-гъэсэныгъэ гъогуКІэ зырагъэужьынэу;

хэгъэгъу кІоцІхэм и дунэепстэуми кІо къэсми нахъы зыщызыужьырэ амалхэр зыфагъэшъхъэпэзэ мы зэгохъэныгъэм хэт къралхэм ежъымэ ялгъэкъхэри, яунашъо кІагъэтырэ нэмыкІрэ къралмэ ялгъэкъхэри кыизэкІуубытэу, дунэепстэум и тэдэрэ чІапІу мы цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ кыщаштэным, лъэшэу цызэрагъэкІоным, цагъэцэкІэным фэкъудынхэу,

цыф фэшъуашэхэм афэгъэхьыгъэу цыф жъугъэхэм лгъэкъхэм и зэфэдэ идеал

шапхъэхэр къэзыгъэуцурэ мы дунэепстэу джэпсалъэр.

1-нэрэ пычыгъу

Цыф пстэури шъхъэфитэу, ялгъэтыныгъэрэ яфэшъуашэхэмрэкІэ зэфэдэу кълъфы. Акъылрэ зэхашІыкІ гъуазэрэ яІшъы, зыр зым зэкъош зэхашІэ азфагу дэлгъэу зэфыщытынхэ фэе.

2-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цыфы зэфэдэу фит мы джэпсалъэм хэт цыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэхэмрэ зыфигъэшъхъэпэзэ, зыщыц расэм, ышъо, бзылфыгъэ-хульфыгъэу зэрэщытым, ыбзэ, ыІыгъ диным, политичнэ е нэмыкІрэ еплъыкІэу иІэм, лгъэкъэу е цыф купэу кызыхэкІыгъэм, мылкъоу иІэм, кызыщальфыгъэм емылгытыгъэу зэхэдзынчгъэу, фэгъэкІотэныгъэнчгъэу.

Ац нэмыкІэу, кърал шъхъэфити, нэмыкІым иунашъо кІэти, зышъхъэфитыжъныгъэ (автономие) зымыІу, нэмыкІрэу зы шъхъэфитыныгъэ лгъахъэ зытелгъи, сыд фэдэрэ къралым ицыфгъу щытми хэтрэ цыфы зэхэдзыныгъэ фашІы хъуцтэп зыщыц къралым иполитичнэ е юридическэ системэ е дунэепстэу къралхэм азфагу цыриІэ статусым кыхэкІэу.

3-нэрэ пычыгъу

Псэуныр, шъхъэфитыныр, щынэгъончгъагъэр хэти ифэшъуаш.

4-нэрэ пычыгъу

Хэти пщылІэу плъытэ е пщІыІыпІэ ибгъэты хъуцтэн, сьд фэдэ шІыкІэуи пщылІыгъэр, пщылІ цэн-къэцэфыныр зыми фэдэ мыхъунэу къоды.

5-нэрэ пычыгъу

Хэти лъэшыгъэ епхъэлІэ хъуцтэн, жъалымыгъэкІэ, цІыфыгъэм къемызэгъэу е инапэ зыгъэулыиин фэдэкІэ удэзекІо, ащ фэдэ тазыр теплхъэ хъуцтэн.

6-нэрэ пычыгъу

Хэти фэшъуаш тэдэрэ чІапІи цІыфэу, юридическэ лицоу къыщалъытэнэу.

7-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи къэрал хабзэм ипашхъэ цызэфэд ыкІи къэрал хабзэм къэхъумэныгъэхэр зэхэдзынчъэу, язэфэдэу зыфагъэшхъэпэнэу фит. Хэти зэхэдзынчъэу, зэфэдэу фэшъуаш мы джэпсалъэм къемызэгъэу, зэхэдз зыхэлъ ІофшІашъохэми, ащ фэдэ ІофшІашъомэ сьд фэдэуи атегъэгъушхонми къыщаухъумэнэу.

8-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ хабзэ шхъэІэм е къэрал хабзэм къырипэсырэ цІыф фэшъуашэхэр зыукъорэ ІофшІашъо къызехъулІэкІэ фитыныгъэ зиІэ ухыякІохэм зафигъэзэнэу, зыкъаригъэухъумэнэу.

9-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи лажъэ имыІэу аубыти, агъэтІыси, егъэзыгъэкІэ нэмыкІрэ чІапІэ афи хъуцтэн.

10-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ифэшъуашэхэмрэ ипшъэрылхэмрэ аухэсы ыкІи ежъым зы лажъэ къытыралхъэ зыхъукІэ зыми шІомылІыкІэу, зыми иунашъо кІэмытэу, зыми имытелхъэу щыт ухыякІо шхъэфит псэфитыр зэфэгъэкІэ ыкІи нафэу иІоф ригъэплъынэу фэенэу.

11-нэрэ пычыгъу

1. Зы лажъэ/шІэпхъэджагъэ зытыралхъэрэ хэтрэ цІыфи зиухыижъыным пае зыфэныкъоцт цынэгъончъагъэхэр зыцигъотынэу щыт ухыигъо нафэм икІэхуэу, къэрал хабзэм тетэу агъэкъончафэкІэ хыеу къалъытэ, мыхыяшъо къыраплъырэн.

2. Хэти агъэкъуанчэ хъуцтэн, зешІэ лъэхъаным къэрал хабзэкІэ е дунэепстэу хабзэкІэ шІэпхъэджагъэу амылътэцтыгъэ зы Іоф зеришІагъэм е ышІапхъэу къащыхъу горэ зэримышІагъэм къыхэкІыкІэ. Хэти шІэпхъэджагъэ зешІэм фэгъэуцугъэу цытыгъэ тазырым нахъыбэ тыралхъэ хъуцтэн.

12-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи и гъэшІэ унае, иунагъо, иунэ е зэрэзэрашІэхэрэ шІыкІэхэм шхъэусыгъончъэу зыри къыхэІэбэ хъуцтэн, инапэ, ыцІэ къеІусэ хъуцтэн. Хэти фитыныгъэ иІ мыщ фэдэ къыхэІэбэныгъэхэм къэрал хабзэкІэ зыкъащаригъэухъумэнэу.

13-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы хэтрэ зы къэралы ичІыналъэ шхъэфитэу щызекІонэу, щыпсэунэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы икъэралы ахэтэу тэдэрэ къэралы икощыкІынэу ыкІи икІэрыкІэу къыгъээзэжъынэу.

14-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ жъалымыгъэ/лые къырахынэу зыхъурэм, нэмыкІрэ къэрал ышъхъэ ригъэзынэу, шъхъэегъэзныгъэ амалхэр зыфигъэшъхъэпэнэу.

2. Ау ишыпкъапІэкІэ политичнэу щымыт шІэпхъэджагъэхэм е дунэепстэу къэрал зэгохъэныгъэм имурад, ибзыпхъэхэм къемызэгърэ ІофшІашъохэм къахэкІырэ дэодапшъэхэмкІэ мы фитыныгъэр зыфэбгъэшъхъэпэ хъуцтэп.

15-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зы къэралым ицІыфэу щытынэу.

2. Хэтрэ цІыфи зицІыфэу щыт къэралым шъхъэусыгъончъэу хэбгъэкІы е нэмыкІрэ къэралым ицІыф хъунэу иІэ фитыныгъэм хэбгъэны хъуцтэп.

16-нэрэ пычыгъу

1. Зыныбжъ икъугъэ хэтрэ бзылфыгъи хъулфыгъи фитыныгъэ иІ къызыхэкІыгъэ лъэпкъым, зицІыфэу щыт къэралым е динэу ыІыгъым къыхэкІэу зы пэрыогъуи къыфэмыуцоу, фитэу къыцэнэу, дэкІонэу, унагъо ышІэнэу.

2. Зэрэцэн-зэдэкІоным фэгъэхъыгъэ зэзэгъныгъэр (нэчыхъэр), зэрэцэцт-зэдэкІоцтхэм ежъмэ я шъхъэфитыныгъэ шъыпкъэрэ яшІоигъоныгъэ икъурэкІэ агъэпсы.

3. Унагъуэр, цІыфыбэ-лъэпкъ псэукІэм и лъэбжъэ шъхъаІэшъы, ар цІыф жъугъэми къэралыми къеухъумэ.

17-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъым цунаеу е нэмыкІрэхэр иІхъэгъоу мылкъу зригъэІэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи шъхъэусыгъончъэу имылкъу къыІыпхы е хэбгъэны хъуцтэп.

18-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи гупшысэ, зэхашІэ ыкІи дин фитыныгъэ иІ. Мы фитыныгъэм къызэкІеубытэ изакъоу е купэу, нафэу е унаеу (шъэфэу) итхъафэІорышІэнхэр, идинкІэ шІапхъэхэр нэрылгъэгъоу аригъэшІэн, ыгъээзэкІэн фитыныгъэри.

19-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэрэфаеу гупшысэнэу, игупшысэхэр къыІотэнэу. Мы фитыныгъэм къыхеубытэ цІыфыр игупшысэхэм фэшІыкІэ зыми къымыгъээгумэкІынэу, къэралыгъо гъунапкъэхэм ямылътытыгъэу шІэныгъэхэр, гупшысэхэр сьд фэдэрэ гъогукуІи къылътыхъон, къыгъотын, зыІэрыгъэхъэн фитыныгъэри.

20-нэрэ пычыгъу

1. Хэти фитыныгъэ иІ Іэшэнчъэу, зэо-бэнэнчъэу зэфэсынэу, хасэ зэхицэнэу, зэхэцэгъэ хасэм хэхъэнэу.

2. Хэти зы хасэ хэхъэнэу ебгъэзы хъуцтэп.

21-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ занкІэу ежъым е фитэу къыхихыгъэ лІыкІомэ яІэкІэ къэралым изегъэкІон Іофхэм ахэхъэнэу, ахэлэжъэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ икъэралы цІыф жъугъэми Къыфызэригъэпэшрэ амалхэр зэхэдзынчъэу, пстэуми афэдэу зыфигъэшхъэпэнэу.

3. Хьыкумэт Іэшхъэтетныгъэм илъабжъэр къэралым и цІыф жъугъэм ишІоигъоныгъэ ары. А шІоигъоныгъэр къэнафэ шъэф шІыкІэм тет хэхыныгъэ фит зафэхэу е цІыфмэ яшІоигъоныгъэхэр шъхъэфит-псэфитэу къызэрэгъэлъэгъошъуцт нэмыкІрэ шІыкІэхэу, зыныбжъ икъугъэ цІыф пстэуми афызэІухыгъэу, яІэІэтхэми зэфэдэ кІуачІэ яІэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ къытырагъэзэжъырэхэмкІэ.

22-нэрэ пычыгъу

ЦІыф жъугъэм зэрэщыщым елътыгъэу хэтрэ цІыфи социалнэ къэухъумэныгъэ фэшъуаш. Къэрал кІуачІэкІэ е къэралыгъомэ язэдэІэпыІэкІэ ыкІи хэтрэ къэралы ежъым игъэпсыкІэрэ иамалхэмрэ ялътыгъэу хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ инапэрэ ицІыфыгъэрэкІэ гупсэфэу зэрэзужъын ылъэкІыцт экономикэ, социалнэ ыкІи шІэнхабзэ ІофкІэ зыфэныкъоцт амалхэр рагъэгъотынэу.

23-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ лэжъэнэу, фитэу иІоф къыхыхынэу, зэфагъэкІэ ыкІи фэшІу амалхэмкІэ лэжъэнэу ыкІи Іофынчъагъэм къыцаухъумэнэу.

2. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зэхэдзынчъэу зэфэдэ Іоф фэшІ зэфэдэ уасэ къыратынэу.

3. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъыри иунагъуи цІыфым фэшъошэн псэукІэ иІэу зыгъэпсэун, ищыкІагъэ хъумэ зылыІэсышъунэу щыт сьд Фэдэр социалнэ къэухъумэныгъэхэмкІэ кІэгъэпытагъэу зы псэукІэ амал къезытын зылъэкІынэу зы лэжъэпкІэ фэшІу къыІэрыхъэнэу.

4. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъы ишІуагъэ пае хасэ (профсоюз, сендикэ) зэхичэнэу, ац фэдэ зэхэцагъэм хэхъэнэу, хэтынэу.

24-нэрэ пычыгъу

Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ зигъэпэсэфынэу, ынэгу зыригъэужынэу, пстэуми афэмыдэу илэжъэгъу пІалъэ цІыф фэшъуашэ шапхъэм итэу къыфагъэпсынэу, пІэлъэ гъэнэфагъэкІэ илэжъапкІи къыратызэ гъэпсэфакІо дэкІынэу.

25-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фитыныгъэ иІ ежъыри иунагъуи узынчъэн, тхъэгъо фэшъуашэ иІэу псэун пае шхыныгъо, шъуашэ, унэ ыкІи медицинскэ ІэпыІэгъу ыгъотынэу. Хэти фитыныгъэ иІ, Іофынчъагъэ, сымэджагъэ, фыкъуагъэ, лІыгъобагъэ, шъузэбагъэ, жъыгъэ ыкІи ежъым имыІэшІагъэ Іофыгъомэ къахэкІэу амалынчъагъэ, тхъэмыкІагъэ къылъысэу щытмэ къаухъумэнэу.

2. Ныхэмрэ сабийхэмрэ фитыныгъэ яІ ялыеу къыкІэлъыплъынхэу, къыдэІэпыІэнхэу. Зэрэцэгъэ зэлІ-зэшъуз ибынэуи зэмышхъэгъусэмэ къалфыгъэуи цэрэт, сабий пстэуми а зы социалнэ къэухъумэныгъэ амалхэр язэфэдэу афагъэшхъапэ.

26-нэрэ пычыгъу

1. Хэтрэ цІыфи фит гъэсэныгъэ зэригъэгъотынэу. Анахь макІэмэ пэублэ ыкІи лъэбжъэ гъэсэныгъэр ахъцэнчъэу арагъэгъоты. Пэублэ гъэсэныгъэр уимыІэнкІэ амал имыІэу, егъэзыгъоу щыт. Техникэ ыкІи ІэшІагъэ гъэсэныгъэр хэти фызэІухыгъэцт. Апшэрэ гъэсэныгъэр зэхэдзынчъэу хэти фызэІухыгъэу щытын фэе ежъым исэнауш (талант) елътыгъэу.

2. Гъэсэныгъэр цІыфым ицІыфыгъэм икъоу зыригъэужъыным фэшІоу гъэпсыгъэу ыкІи цІыф фэшъуашэхэмрэ фитыныгъэ шъхъаІэхэмрэ афашІырэ уасэр, лътэныгъэр ыгъэлъашыным, кІигъэпытэным фэунэтІыгъэу щытын фэе. Гъэсэныгъэм цІыфхэр ригъэгъушІун фэе расэ пстэуми, лъэпкъ пстэуми, дин куп пстэуми азфагу гулътэ, зэгурыІо, зэфэшІуныгъэ,

зэныбджэгъугъэ дэлъынэу ыкIи мамырныгъэр къыухъумэным пæ Дунæепстæу Къэрал Зæгохъаныгъæм ригъэкIокIырæ лъæжъыгъæм зыригъæужъэу цытын фæе.

3. Сабиймæ арагъæгъотыцт гъæсэныгъэр зыфæдæцтыр къыхæзыхынэу фитыр, пстæуми апэрæу янэрæ-ятэрæ ары.

27-нэрæ пычыгъу

1. Хæти фитыныгъæ иI цIыф жъугъæ шIэнхабзæ псæукIæм фитæу хæхъэнæу, хэлæжъэнæу, гъуазджæр зыфигъæшъхъæпэнæу, шIэныгъæ зыужъыныгъæм хэлæжъэнæу ыкIи ар зыфигъæшъхъæпэнæу.

2. Хæти фитыныгъæ иI ежъым къыгъæшIыгъæ шIэныгъæ, жабзæ (литературæ), гъуазджæ ИэшIагъæхæм мылкъоу, пкIæу, уасæу, лъытэныгъæу къапакIорæр къыфаухъумэнæу.

28-нэрæ пычыгъу

Хæти фæшъуаш мы джæпсалъæм къыцыхæцырæ цIыф фæшъуашæхæмрæ фитыныгъæхæмрæ зæрагъæцæкIæшъунæу зы социалнæ ыкIи дунæепстæу гъæпсыкIæ системæ цыIэнæу.

29-нэрæ пычыгъу

1. Хæти ежъы ицIыфыгъæ фитæу ыкIи икъоу зыригъæужъынæу амал къезытырæ цIыф жъугъæми къэралми фишIæжъын фæеу пшъæрылхæр иIæх.

2. Хæти ифæшъуашæхæр зыфигъæшъхъæпæ ыкIи ифитыныгъæхæр зæрихъæ зыхъукIæ, нæмыкIми яфæшъуашæхæмрæ яфитыныгъæхæмрæ афадæн, ахæм лъытэныгъæ къафегъæшIыгъæн ыкIи демократичæскæ цIыф жъугъæм зæдыриIæ шэнхабзæр (этикæр), цIыф жъугъæ гъæпсыкIæр, цыIакIæр егъæшIокIоным иамалхæр къæухъумагъæ хъуным пæе фæшIæу къэрал хабзæкIæ агъæнæфæгъæ гъунапкъæмæ япхыгъæу цытыцт.

3. Сыдæуцтæуи орæхъу, мы цIыф фæшъуашæхæмрæ фитыныгъæхæмрæ зыфæбгъæшъхъæпæ, зепхъæ хъуцтæп Дунæепстæу Къэрал Зæгохъагъæм и гурыл-гурышIæхæмрæ ибзытхæхæмрæ (принципхæмрæ) адимыштæу, апæшIуекIоу.

30-нэрæ пычыгъу

Мы джæпсалъæм къыхиубытæрæ зы хæбзæ гъæуцугъи зыгурыбгъаIо хъуцтæп мыц къыциIотыкIыгъæ хæбзæ гъæуцугъæмæ ацыц горæр ыIæтынæу, иукъонæу хæтрæ зы къэрали, купи, нæбгыри фитыныгъæ риты фæдæу.
